

Flerspråklighet – til begeistring og besvær
av Bente Ailin Svendsen

Oslo: Gyldendal, 2021. ISBN 978-82-0554-803-9.

Bokmelding av Randi Neteland
Universitetet i Bergen

Boka *Flerspråklighet – til begeistring og besvær* viser fram det norske språk-mangfoldet på individnivå og samfunnsnivå fra ulike vinkler. I boka får vi for eksempel lese om hvordan flerspråklige individer ser på sin egen situasjon, hvordan de bruker språkene sine, hva som kan være lure grep for å bevare flerspråkligheten og hva som er god språkopplæring for flerspråklige. Boka er ikke primært ei lærebok, men ei bok som gir “en inngang” til de mange temaer som er aktuelle i flerspråklighetsforskning (s. 17). Det er et uvanlig og godt grep å koble sammen ulike faglige innfallsvinkler som ofte er presentert hver for seg: Her finner vi både tospråklighetsforskning og forskning på andrespråklæring, både psykolingvistiske og sosiolingvistiske perspektiver på flerspråklighet, og forskning gjennomført med svært ulike metoder. Dette kan kanskje høres uoversiktlig ut, men Svendsen har selv forsket på flerspråklighet med en rekke ulike innfalls-vinkler, metoder og faglige perspektiv, og hun er dermed svært godt kvalifisert til å lede oss inn i den faglige mangfoldigheten som fins under paraplyen ‘flerspråklighetsforskning’.

I innledninga til boka tar Svendsen tak i den mye brukte formuleringa om at flerspråklighet er en ressurs og peker på at dette sjelden blir forklart nærmere: “Det er imidlertid slik at man sjelden aktualiserer, eksemplifiserer eller gjør rede for *hva* som ligger i det at flerspråklighet er en ressurs, som *hvordan* og *hvorfor* flerspråklighet er en ressurs, for *hvem* og i *hvilke* sammenhenger” (s. 16). Jeg oppfatter dette som et viktig utgangspunkt for boka, og ressursperspektivet utdypes og konkretiseres gjennom de ulike kapitlene.

Boka er som sagt kjennetegnet av faglig bredde og metodisk variasjon. Det brukes mange konkrete eksempler gjennom boka, primært fra Svendsens egen forskning, inkludert nye data som ikke er publisert tidligere (s. 6). En annen styrke med boka er at Svendsen ikke bare kommer med svar, men også stiller spørsmål og er tydelig på hva hun mener det trengs mer forskning på. Dette i kombinasjon med gode henvisninger i teksten til mer forskning om de ulike temaene som tas opp, gjennomtenkte forslag til videre lesing og gode refleksjons- og arbeidsoppgaver på slutten av hvert kapittel, vitner om en forsker som inviterer både språkforskere og -studenter med seg inn i forskingsfeltet og ønsker oss velkommen til å bli med å forske videre.

Det er ikke lett å sammenfatte innholdet i ei så bredt anlagt bok, uten at det blir noe oppramsende. Når jeg presenterer boka her, er det med utgangspunkt i mi lesing, som nødvendigvis blir farga av mitt sosiolingvistiske perspektiv og mine

forsningsinteresser. Bokas hoveddeler er ei innledning, 11 kapitler og et sluttord i *kapittel 12*. Noen av kapitlene dekker ett hovedtema, mens andre tar opp flere tema. Innledningen, *kapittel 1* og *kapittel 2* henger nært sammen og gir leseren ei innføring i hva flerspråklighet er og eksempler på ulike flerspråklige situasjoner i Norge og i verden. Her vil jeg spesielt trekke fram at *kapittel 1* som, i tillegg til å skissere opp flerspråkligheten som fins i verden og i Norge i dag, har en forholdsvis stor del om historien til urbefolkninga og de nasjonale minoritetene i Norge og hvordan (språk)politikken overfor disse gruppene har endret seg gjennom historien. I *kapittel 2* finner vi ei interessant drøfting av begrepene morsmål og hjertespråk, i tillegg til ulike definisjoner av flerspråklighet.

Kapittel 3 og *kapittel 4* hører også tematisk sammen siden begge handler om tilegnelse av flere språk enn ett. *Kapittel 3* tar opp tospråklig språktilegnelse fra ulike vinkler, blant annet hvordan språkkompetansen på de to språkene gjerne utfyller hverandre (komplementaritetsprinsippet) og en rekke eksempler på hvordan flerspråklige velger språk og veksler mellom språk når de snakker med hverandre (kodeveksling, (trans)språking m.m.). I *kapittel 4* er det mer fokus på hvordan læring av språk foregår og didaktiske perspektiv på språklæring, for eksempel hvilke deler språkkompetansen består av.

I *kapittel 5* kommer vi tilbake til det historiske perspektivet som ble presentert i *kapittel 1*, og her er det særlig lagt vekt på hvordan tankegods om nasjon, folkegrupper og (r)enhet har formet oppfatninger om flerspråklighet opp gjennom tidene. Kapittelet tar også opp negative holdninger til språklig mangfold og variasjon (som språkblanding og knot) som vi kan finne i samfunnet dag.

Fra og med *kapittel 6* og utover i boka blir vi introdusert for forskning på flerspråklighet i ulike domener: familien (*kapittel 6*), ungdomskulturen (*kapittel 7*), skoleverket (*kapittel 8*), arbeidslivet (*kapittel 9*), massemedia (*kapittel 10*) og det offentlige rom (*kapittel 11*). Disse kapitlene er høyst forskjellige, tilpasset hva slags flerspråklighetsforskning som er mest relevant innenfor disse ulike delene av samfunnet. En sammenligning av kapitler 6, 7 og 9 viser dette. *Kapittel 6* handler om språkbruk i flerspråklige familier. Gjennom intervju og informantportrett kommer vi nært innpå tre ulike flerspråklige familiers historie, deres språkbruk og deres språklige valg. *Kapittel 7* diskuterer sammenhenger mellom flerspråklighet og identitet og tar utgangspunkt i Svendsens forskning på kontaktbasert multietnolektisk talespråk blant ungdommer i urbane flerspråklige miljø. Kapittelet inkluderer også mange andre språkkontaktsituasjoner, og Svendsen skaper her interessante koblinger mellom hvordan ungdommer signaliserer identitet gjennom bruk av multietnolektisk stil eller den mer utbredte bruken av engelsk i sosiale medier. *Kapittel 9* trekker fram forskning både på flerspråklige arbeidstakere og flerspråklige språkbrukssituasjoner på ulike arbeidsplasser (byggebransjen, helsesektoren, næringslivet og akademia). Dette kapittelet er kanskje det som trekker fram de mer “besværlige” sidene ved flerspråklighet, siden det presenterer forskning som konkluderer med at flerspråklighet (eller

kanskje heller mangel på språkkompetanse) kan skape utfordringer på arbeidsplassen og/eller for de flerspråklige arbeidstakerne.

Som sosiolingvist er det noen perspektiver jeg savner i boka. Særlig savner jeg teorier eller modeller som kan bidra til syntetisering av forskingsresultatene som presenteres, for eksempel teorier eller modeller som kobler individnivået til samfunnsnivået. Svendsen fokuserer i stor grad på individer, individers språklige variasjon og språklige valg, og er åpen og forståelsesfull når hun presenterer ulike språkvalg. Men drøfting og analyse av flerspråklighet på samfunnsnivå er i liten grad til stede i boka, annet enn som ei innramming av individenes språklige hverdag. Jeg savner for eksempel ei drøfting omkring hvordan ulike og høyst individuelle språkvalg kan føre til mønster på samfunnsnivå som individene verken kunne forutse eller hadde som formål når de gjorde sine språklige valg (jf. den usynlige hånd-metaforen, Keller, 1994). Hva skjer om de som vokser opp i Norge med et annet førstespråk enn norsk, velger, eller ikke velger, å fortsette å bruke førstespråket sitt når de blir voksne? Hva slags betydning får det om en familie velger, eller ikke velger, å videreføre et minoritetsspråk til neste generasjon? Slike drøftinger eller liknende analytiske grep kunne ha bidratt til å sette innholdet i boka i sammenheng med de mer overordna spørsmålene i sosiolingvistikken om språk, samfunn og individ.

Det positive ressursperspektivet på flerspråklighet er gjennomgående for hele boka, men det er ikke eksplisitt diskutert så mange steder. I *kapittel 3* presenteres den pågående diskusjonen om flerspråklighet gir *kognitive* fordeler, men det blir ikke diskutert like eksplisitt om flerspråklighet gir individet (eller samfunnet) *sosiale* fordeler. Fra mitt sosiolingvistiske perspektiv er det kanskje først og fremst disse sosiale fordelene som er grunnen til at jeg mener alle flerspråklige barn må få utvikle alle språkene sine så godt som mulig, og ikke bare bruke førstespråket sitt som et overgangsverktøy til å lære norsk godt nok til å gjennomføre skolegangen på norsk (slik det dessverre er i dagens opplærings-system, jf. s. 182–184). Det er for eksempel mange fordeler med å være flerspråklig hvis familien din er det. Da kan man snakke med slektninger på familiespråket uansett hvor de er bosatt i verden, eller man kan ta del i kunst- og kulturuttrykk på familiespråket uten at det må gå gjennom andre sin filtrering og oversettelse (jf. Bugge, 2019, som også argumenterer for at flerskriftspråklig kompetanse er viktig i denne sammenhengen). Å mestre språket er en viktig forutsetning for å kunne bli en fullverdig deltaker i et større sosialt nettverk av mennesker, slekt og kulturer.

Datamaterialet som presenteres i boka, passer godt til å drøfte slike sosiale fordeler med å være flerspråklig. For eksempel kunne et sosialt ressursperspektiv vært tatt opp i *kapittel 6* om flerspråklighet i familien eller i *kapittel 7* om språk og identitet. Intervjudataene i *kapittel 6* forteller en god del om slike sosiale grunner til å bruke minoritetsspråket i familien, uten at dette er i fokus for teksten som fortolker intervjupersonenes utsagn. Og i *kapittel 7* får vi blant annet se en

figur hentet fra Svendsens spørreundersøkelse *Ta tempen på språket!* (s. 177). Her kan vi se at hele 14 % av skoleelevene svarte at de ville lære flere språk bedre “for å prate med familie i utlandet”. Dette er et svar som er vist i figuren, men som ikke er kommentert i teksten. Et annet eksempel på hvordan en kunne fått inn en slik mer eksplisitt drøfting av sosiale fordeler med å være flerspråklig, er at en kunne ha inkludert forskning som viser hvordan minoritetsspråklige kan bruke språkkompetansen sin til å lykkes i arbeidslivet i *kapittel 9* (jf. for eksempel Midtbøen & Nadim, 2019). Når dette sosiale ressursperspektivet på flerspråklighet mangler i boka, eller i alle fall ikke er eksplisitt uttrykt, kan man risikere at leserne sitter igjen med inntrykket av at forskerne bare diskuterer hvorvidt det er kognitive fordeler av å være flerspråklig (jf. *kapittel 3*), og at det heller ikke er andre fordeler med å være flerspråklig.

Når det er sagt, er det selvsagt ikke slik at man som leser av denne boka får inntrykk av at det er noe negativt med flerspråklighet. Tvert imot er det positive vinklinger på flerspråklighet som dominerer boka, og det er bare i det historiske kapittelet (*kapittel 5*) og i kapittelet om arbeidslivet (*kapittel 9*) vi finner noen eksempler på at flerspråklighet kan være “til besvær”. Undertittelen på boka, *til begeistring og besvær*, gir slik sett et noe skjevt bilde av boka, for Svendsen formilder først og fremst de positive sidene ved det språklige mangfoldet og hvordan flerspråklighet på ulike vis kan være berikende for individet. Spørsmålet som stilles innledningsvis om flerspråklighet er en ressurs og i så fall på hvilke måter og for hvem (s. 16), blir grundig belyst gjennom denne boka.

Bredden av tema som boka tar opp, og den drøftende og gjennomgående utforskende tonen, gjør at boka er tilgjengelig og interessant for både språkforskere og språkstudenter. Det er ikke mulig å gå i dybden på alt som omhandler flerspråklighetsforskning, og Svendsen har gjort et godt utvalg som plasserer hennes egen forskning i sammenheng med andre resultater i dette mangfoldige forskingsfeltet. Boka kan både fungere som en inngang til temaet flerspråklighet, som en måte å nøste seg videre til mer forskning om et spesifikt tema, og som inspirasjonskilde for bachelor- og masteroppgaver og større forskingsprosjekt.

Referanser

- Bugge, E. (2019). *Skriftspråkleg mangfald som ressurs i opplæringa. Ei kort innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Keller, R. (1994). *On Language Change: The Invisible Hand in Language*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203993286>
- Midtbøen, A. H. & Nadim, M. (2019). Ethnic niche formation at the top? Second-generation immigrants in Norwegian high-status occupations. *Ethnic and Racial Studies*, 42(16), 177–195.
<https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1638954>

Randi Neteland
Postdoktor i nordisk språk

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Universitetet i Bergen
randi.neteland@uib.no